

ANTI-SLAPP DIREKTIVA: NA GRANICI IZMEĐU SLOBODE IZRAŽAVANJA I PRAVA NA PRISTUP SUDU

Dr. sc. Stjepan Novak*

UDK: 343.43:342.722/.727(497.5)

343.123.6:342.722/.727(497.5)

341.231.14(4): 343.123.6

DOI: 10.3935/zpfz.74.2.05

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: rujan 2023.

SLAPP-ovi su tužbe kojima moćni pojedinci, lobiji, korporacije i državna tijela pokreću očito neosnovane ili zlonamjerne sudske postupke protiv stranaka, u pravilu novinara i boraca za ljudska prava, koji izražavaju kritiku ili prenose poruke o pitanjima od javnog interesa, sa svrhom njihova cenzuriranja, zastrašivanja ili ušutkavanja. Anti-SLAPP direktiva je hvalevrijedan korak, unatoč nejasnoći nekih instituta, kao i načelnoj činjenici da oni zapravo ne predstavljaju posebnu novost, barem kada je riječ o hrvatskom pravnom sustavu. Ono što, međutim, prijedlogu te Direktive svakako nedostaje jest istodobno inzistiranje na obavljanju novinarske profesije u skladu s najvišim načelima te struke. Ovo bi bila snažna poruka da Anti-SLAPP direktiva nije pristrana, već da je riječ o modernom europskom aktu u punom smislu riječi kojem je cilj jačanje medijskog pluralizma i slobode medija u Europskoj uniji uz poštovanje svih prava i sloboda zajamčenih EKLJP-om i Poveljom EU-a.

Ključne riječi: SLAPP-ovi, Anti-SLAPP direktiva, pravni lijekovi, dekriminalizacija klevete, deontologija novinarstva

---

* Dr. sc. Stjepan Novak, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Ulica grada Vukovara 33, 10000 Zagreb; stjepannovak@hotmail.com;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6600-4974

1. UVOD**

Člankom 10. Europske konvencije o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: EKLJP) te identičnim tekstom u članku 11. Povelje o temeljnim pravima Europske unije¹, propisano je da svatko ima pravo na slobodu izražavanja, što obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. U skladu s člankom 10. stavkom 2. EKLJP-a, ostvarivanje tih sloboda može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom. Ta, jednom riječju ograničenja, moraju biti nužna u demokratskom društvu radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti. U tom smislu, novinarstvo, kao najistaknutija emanacija te slobode, treba biti zaštićeno od svih ograničenja koja bi bila neprihvatljiva u demokratskom društvu. Neosporivo je da bi novinari, u svjetlu slobode izražavanja, “trebali moći djelotvorno provoditi svoje aktivnosti kako bi osigurali da građani imaju pristup pluralizmu mišljenja u europskim demokracijama”² kao i da “imaju bitnu ulogu u olakšavanju javne rasprave i prenošenju informacija, mišljenja i ideja” te, s tim u vezi, “moraju moći učinkovito provoditi svoje aktivnosti kako bi osigurali da građani imaju pristup

---

** Dana 6. 5. 2024. stupila je na snagu Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti osoba uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka (“strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja”). Direktiva se u načinu uređenja pojedinih instituta razlikuje od prijedloga iste Direktive pa tako, primjerice, ne govori o ranom odbacivanju, već o ranom odbijanju. U tom smislu, potrebno je naglasiti kako je predmet ovog rada isključivo tekst prijedloga navedene Direktive te se u radu ista Direktiva ni na koji način neće obrađivati.

¹ Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti osoba uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka (“strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja”) (u daljnjem tekstu: Prijedlog Anti-SLAPP direktive) u uvodnoj izjavi 3. navodi kako bi se članku 11. Povelje trebalo pripisati značenje i područje primjene odgovarajućeg članka 10. Europske konvencije o ljudskim pravima o pravu na slobodu izražavanja kako ga tumači Europski sud za ljudska prava.

² Preporuka Komisije (EU) 2022/758 od 27. travnja 2022. o zaštiti novinara i boraca za ljudska prava uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka (“strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja”), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32022H0758> (u daljnjem tekstu: Preporuka Komisije), uvodna izjava 19.

različitim stajalištima u europskim demokracijama”.³ Svaka borba protiv bilo kakvog ugnjetavanja slobode izražavanja u demokratskom svijetu današnjice neophodna je, što svakako uključuje i novinarsku profesiju, pogotovo u kontekstu sve češćih opasnosti kojima su novinari izloženi u obavljanju svoje profesije. Najekstremniji je primjer ubojstvo malteške antikorupcijske novinarkе Daphne Caruana Galizia, “protiv koje je u trenutku ubojstva bilo pokrenuto više od 40 građanskih i kaznenih postupaka za djela uvrede i klevete povezanih s njezinim istraživačkim radom”.⁴

Strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja (*strategic lawsuit against public participation*, u daljnjem tekstu: SLAPP-ovi) predstavljaju takvo ugnjetavanje pa akt Europske unije o zaštiti osoba uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka predstavlja očekivan⁵ i prijeko potreban korak u smjeru zaštite slobode izražavanja. SLAPP-ovi, izraz koji su skovali Pring and Canan 1988.⁶, predstavljaju oblik zlouporabe procesnih prava s obzirom na to da se “prava koriste suprotno cilju zbog kojeg su ustanovljena, i to s radnjom koja ima sva obilježja dopuštene aktivnosti”.⁷ SLAPP-ovi su tužbe kojima moćni pojedinci, lobiji, korporacije i državna tijela pokreću očito neosnovane ili zlonamjerne sudske postupke protiv stranaka, u pravilu novinara i boraca za ljudska prava, koji izražavaju kritiku ili prenose poruke o pitanjima od javnog interesa, sa svrhom njihova cenzuriranja, zastrašivanja ili ušutkavanja.⁸ SLAPP-ovi, kojih se porast bilježi od 2020-ih⁹, u čemu je Hrvat-

³ Prijedlog Anti-SLAPP direktive, obrazloženje, kontekst prijedloga.

⁴ Preporuka Komisije, uvodna izjava 18.

⁵ Npr. Borg Barthet, J., *The Brussels Ia Regulation as an Instrument for the Undermining of Press Freedoms and the Rule of Law: an Urgent Call for Reform*, Centre for Private International Law Working Paper Series, br. 7, 2020., str. 1 – 29, 26; Ní Mhainín, J., *Fighting the Laws That Are Silencing Journalists: Vexatious Legal Threats Are Part of the European Media Landscape. We Need to Take Action Against Them, Says a New Index Report*, Index on Censorship, vol. 49, br. 3, 2020., str. 63 – 65.

⁶ Safstrom, J., *Time to SLAPP Back: Advocating Against the Adverse Civil Liberties Implications of Litigation that Undermines Public Participation*, Vanderbilt University Law School, vol. 3, 2023., str. 125 – 175, 133. Vidi *infra* bilj. 11.

⁷ Rakočević, M., *Bona fides u parničnom postupku*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 55, br. 4, 2018., str. 771 – 789, 775.

⁸ Prijedlog Anti-SLAPP direktive, obrazloženje, kontekst prijedloga.

⁹ Council of Europe, *Wanted! Real action for media freedom in Europe, Annual Report by the partner organisations to the Council of Europe Platform to Promote the Protection of Journalism and Safety of Journalists*, dostupno na: <https://rm.coe.int/final-version-annual-report-2021-en-wanted-real-action-for-media-freed/1680a2440e>, str. 31; Bonello Ghio, R.; Nasreddin D., *Shutting out Criticism: How SLAPPs Threaten European Democracy, A report by The Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE)*, The Coalition against SLAPPs in Europe, dostupno na: <https://www.the-case.eu/wp-content/uplo->

ska u vrhu Europske unije¹⁰, ne pokreću se kako bi se ostvarilo pravo na pristup pravosuđu i dobio sudski postupak ili pravna zaštita, već s ciljem zastrašivanja ili kažnjavanja tuženika i iscrpljivanja njihovih resursa, odnosno s ciljem pravnog maltretiranja¹¹, realizacije učinka poznatog kao *chilling effect*. Takve su tužbe usmjerene protiv medija, izdavačkih kuća, organizacija civilnog društva, istraživača, članova akademske zajednice itd. U pravilu je riječ o tužbama za klevetu¹², ali one se mogu odnositi i na povredu drugih prava, kao što su pravo na privatnost ili zaštitu podataka.

Cilj Direktive o zaštiti osoba uključenih u javno sudjelovanje od očitо neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka (“strateške tužbe usmjerene protiv javnog djelovanja”) (u daljnjem tekstu: Anti-SLAPP direktiva), prema prijedlogu, jest spriječiti pojavu SLAPP-ova u Europskoj uniji te zaštititi one protiv kojih su usmjereni, u prvom redu novinare i borce za ljudska prava.

Sama Anti-SLAPP direktiva, odnosno njezin prijedlog problematičan je s dva aspekta. Prvo, instituti i mehanizmi predviđeni navedenim prijedlogom Direktive u hrvatskom pravnom sustavu već postoje te su, tek u nekim segmentima, potrebni minimalni zakonodavni zahvati kako bi se postigli ciljevi koji se njime predlažu. Drugo, u nekim svojim segmentima prijedlog Anti-SLAPP direktive zanemaruje drugu strane medalje, odnosno ograničenja nužna u demokratskom društvu radi, u prvom redu, zaštite ugleda ili prava drugih, ali i prava na pristup sudu. S tim u vezi su i, u javnosti i literaturi, sve češći zahtjevi za dekriminalizacijom klevete u smislu njena potpuna odstranjenja iz kaznepravne domene.

U ovom će se radu, nakon analize prijedloga Anti-SLAPP direktive, usporedbom njezina teksta s pozitivnim pravnim propisima Republike Hrvatske, istražiti u kojoj su mjeri ciljevi prijedloga Anti-SLAPP direktive u hrvatskom pravnom sustavu već ostvareni. Nakon toga skrenut će se pozornost na prijedlogom Anti-SLAPP direktive zanemarena načela koja bi novinarska profesija morala poštovati, kao i na, s tim u vezi, najveće zamjerke prijedlogu dekri-

---

ads/2023/04/CASereportSLAPPsEurope.pdf (15. 9. 2023.), str. 18.

¹⁰ Vidi npr. Bayer, J.; Bard, P.; Vosyliūtė, L.; Luk, C., *Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP) in the European Union: A comparative study*, EU-CITIZEN: ACADEMIC NETWORK ON EUROPEAN CITIZENSHIP RIGHTS, 30. 6. 2021., dostupno na: https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/slapp_comparative_study_0.pdf (15. 9. 2023.), str. 9.

¹¹ Safstrom, *loc. cit.*; Canan, P.; Pring, G. W., *Strategic Lawsuits against Public Participation*, *Social Problems*, vol. 35, br. 3, 1988., str. 506 – 519, 506.

¹² Protecting Public Watchdogs Across the EU: A Proposal for an EU Anti-Slapp Law, CASE, dostupno na: https://dq4n3btxmr8c9.cloudfront.net/files/zkecf9/StopSLAPPs_04Dec.pdf (15. 9. 2023.), str. 9.

minalizacije klevete. Isto bi, naime, ideju zaštite slobode izražavanja nužne u demokratskom društvu dovelo do koncepta neograničene moći novinarske profesije nespojive s vrijednostima EKLJP-a i temeljnim vrijednostima europskog pravnog poretka današnjice.

2. ANTI-SLAPP DIREKTIVA

Prijedlog Anti-SLAPP direktive odnosi se na sve vrste pravnih zahtjeva ili postupaka građanske ili trgovačke prirode s prekograničnim implikacijama uključujući i građanske zahtjeve podnesene u kaznenim postupcima. Kako se navodi u uvodnoj izjavi 23. predmetne Direktive, države članice trebale bi tuženicima omogućiti odgovarajuća postupovna jamstva kojima bi se olakšao njihov položaj, a otežao položaj tužitelja u sudskim postupcima pokrenutima SLAPP-ovima. Riječ je o, u skladu s člankom 5., o zahtjevu za osiguranje za pokrivanje troškova postupka, odnosno naknade štete, zahtjevu za rano odbacivanje očito neosnovanih sudskih postupaka te zahtjevu za pravne lijekove protiv zlonamjernih sudskih postupaka.

Člankom 8. prijedloga Anti-SLAPP direktive obvezuju se države članice da osiguraju ovlast suda pred kojim se vodi postupak da u slučaju sumnje da je riječ o SLAPP-u naloži tužitelju osiguranje za troškove postupka, uključujući i naknadu štete, ako smatra da je takvo osiguranje primjereno u odnosu na elemente koji upućuju na zlonamjerni sudski postupak.

Nadalje, u skladu s člankom 9. prijedloga Anti-SLAPP direktive države članice trebaju omogućiti sudu da, na zahtjev tuženika, odbaci tužbu ako je očito riječ o SLAPP-u. Kad tužitelj podnese takav zahtjev, glavni se postupak, prema prijedlogu Anti-SLAPP direktive, prekida te se o zahtjevu odlučuje u ubrzanom postupku. Teret dokazivanja da postupak nije neosnovan jest na tužitelju, a konačna odluka o zahtjevu za rano odbacivanje podložna je žalbi.

Prijedlog Anti-SLAPP direktive obvezuje države članice na osiguravanje odgovarajućih pravnih lijekova protiv zlonamjernih sudskih postupaka. U tom smislu članak 14. prijedloga Anti-SLAPP direktive predviđa da sudovi moraju imati mogućnost naložiti tužitelju koji je pokrenuo zlonamjerni postupak te, posljedično, izgubio u sporu, da snosi sve troškove postupka ako oni nisu pretjerani. Članak 15. obvezuje države članice da poduzmu potrebne mjere kako bi osigurale naknadu pune materijalne i nematerijalne štete tuženiku, odnosno fizičkoj ili pravnoj osobi koja je pretrpjela štetu zbog ovakvog postupka, na njezin zahtjev.

Također, na temelju članka 16. prijedloga Anti-SLAPP direktive, države moraju predvidjeti mogućnost nametanja djelotvornih, razmjernih i odvraćajućih novčanih kazni tužiteljima u slučaju SLAPP-ova.

Prijedlog Anti-SLAPP direktive predviđa i mehanizme kojima se uklanjaju posljedice tzv. klevetničkog turizma¹³, odnosno traženja najpovoljnijeg pravnog sustava koji su tipični za SLAPP postupke.¹⁴ U tom smislu, članak 17. predviđa obvezu država članica da osiguraju da se priznavanje i izvršenje odluke kojom se usvaja SLAPP u državi nečlanici odbije kao očito suprotno javnom poretku. Ovakva je odredba u skladu s Luganskom konvencijom u skladu s člankom 34. koje se sudska odluka ne priznaje ako je takvo priznanje očito u suprotnosti s javnim poretkom u državi u kojoj se zahtijeva priznanje¹⁵, kao i s Haškom konvencijom koja propisuje da se priznavanje ili izvršenje može odbiti ako bi bilo očito nespojivo s javnim poretkom države kojoj je podnesen zahtjev.¹⁶

Konačno, države članice, prema tekstu članka 18. prijedloga Anti-SLAPP direktive, osiguravaju da, u slučaju kad je SLAPP protiv osobe s prebivalištem u državi članici podnesen u trećoj zemlji, ta osoba može prava koja joj jamči prijedlog ove Direktive ostvarivati i u svojoj državi.

2.1. Anti-SLAPP direktiva između slobode izražavanja i prava na pristup sudu

Prijedlog Anti-SLAPP direktive nužno je promatrati u svjetlu EKLJP-a. Naime, pri inzistiranju na zaštiti slobode izražavanja, koja je zvijezda vodilja prijedloga Direktive, nužno je voditi računa i o pravu na pristup sudu. Slobodi izražavanja može se, naime, suprotstaviti pravo na pristup sudu koje je, u skladu s praksom Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP), sastavni dio prava na pošteno suđenje iz članka 6. EKLJP-a.¹⁷ Ovo uključuje i

¹³ Vidi više u Hartley, T. C., 'Libel Tourism' and Conflict of Laws, *The International and Comparative Law Quarterly*, vol. 59, br. 1, 2010., str. 25 – 38.

¹⁴ Council of Europe, *Wanted! Real action for media freedom in Europe, Annual Report by the partner organisations to the Council of Europe Platform to Promote the Protection of Journalism and Safety of Journalists*, dostupno na: <https://rm.coe.int/final-version-annual-report-2021-en-wanted-real-action-for-media-freed/1680a2440e> (15. 9. 2023.), str. 31.

¹⁵ Konvencija o nadležnosti te priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima od 30. 10. 2007.

¹⁶ Odluka Vijeća o pristupanju Europske unije Konvenciji o priznavanju i izvršenju stranih sudskih odluka u građanskim ili trgovačkim stvarima od 16. 7. 2021.

¹⁷ *Nait-Liman protiv Švicarske* [VV], 51357/07 (ECHR 15. 3. 2018.) para. 113.

postupke u vezi s klevetom¹⁸ uključujući i imovinskopравни zahtjev u kaznenom postupku¹⁹, uz uvjet da cilj ostvarivanja ovog prava nije “privatna osveta” ili kazneni progon tj. osuda.²⁰ Tako primjerice pravo na pristup sudu ne bi bilo zaštićeno EKLJP-om u situaciji u kojoj bi osobi bio ograničen pristup kaznenom postupku iz razloga što je isti iz procesnih razloga obustavljen, ako bi ista osoba i dalje mogla potraživati naknadu štete zbog klevete u građanskopravnom postupku.²¹ Ovo pravo nije apsolutno te može biti podvrgnuto ograničenjima, “ali ta ograničenja ne smiju ograničiti ili umanjiti pristup pojedinca sudu na takav način ili u takvoj mjeri da je sama bit tog prava narušena”.²² Nadalje, ograničenja moraju težiti legitimnom cilju te mora postojati “razuman odnos razmjernosti između upotrijebljenih sredstava i legitimnog cilja koji se nastoji ostvariti”.²³ Pritom, kako je u konkretnom slučaju riječ o pitanju koje je podložno stalnom razvoju u državama članicama, opseg margine diskrecije na koju svaka država ima pravo ovisi i o tzv. europskom konsenzusu, odnosno trendu među državama članicama.²⁴

U presudi *OOO Memo protiv Rusije*, ESLJP je, prvi put spominjući SLAPP-ove, upozorio na rastuću svijest o riziku takvih postupaka.²⁵ U tom je sluča-

---

¹⁸ *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjene Kraljevine* 18139/91 (ECHR 13. 7. 1995.) para. 58.

¹⁹ *Perez protiv Francuske* 47287/99 (ECHR 23. 2. 2004.) paras. 60. – 71.

²⁰ Vodič kroz članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravo na pošteno suđenje (građanski aspekt), ažuriran 30. 4. 2021., dostupno na: https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Guide_Art_6_HR%20final.pdf (14. 6. 2024.), str. 17; *Perez protiv Francuske* 47287/99 (ECHR 23. 2. 2004.) para. 70.

²¹ *Mihova protiv Italije* (odl.), 25000/07 (ECHR 30. 3. 2010.), vidi i Information Note on the Court’s case-law, dostupno na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/CLIN_2010_03_128_ENG_872571, str. 18.

²² Vodič kroz članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravo na pošteno suđenje (građanski aspekt), ažuriran 30. 4. 2021., dostupno na: https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Guide_Art_6_HR%20final.pdf (14. lipnja 2024.), str. 25; *Naït-Liman protiv Švicarske* [VV], 51357/07 (ECHR 15. 3. 2018.) para. 114; *Baka protiv Mađarske* [VV], 20261/12 (ECHR 23. 6. 2016.) para. 120.

²³ *Ibid.*; *Grkokatolička župa Lupeni i drugi protiv Rumunjske* [VV], 76943/11 (ECHR 29. 11. 2016.) para. 89; *Naït-Liman protiv Švicarske* [VV], 51357/07 (ECHR 15. 3. 2018.) para. 113.

²⁴ *Naït-Liman protiv Švicarske* [VV], 51357/07 (ECHR 15. 3. 2018.) para. 175.

²⁵ Radončić, Dž., *Strateški parnični postupci protiv javnog učešća: balansiranje između prava na pristup pravdi i prava na slobodu izražavanja*, Godišnjak Pravnog fakulteta Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru, vol. 6, br. 6, 2022., str. 186–205, 191; Rucz, M., *SLAPPED by the GDPR: protecting public interest journalism in the face of GDPR-based*

ju utvrdio kako ograničenjima iz članka 10. stavka 2. u pravilu nije obuhvaćena situacija u kojoj je tužitelj u postupku klevete tijelo izvršne vlasti, za razliku od slučajeva gdje su tužitelji pojedini članovi takvog tijela, kao i privatni ili javni subjekti koji sudjeluju na tržištu.²⁶

Sam prijedlog Anti-SLAPP direktive navodi da ne predstavlja ograničenje prava na pristup pravosuđu te prava na poštovanje osobnog i obiteljskog života i zaštitu osobnih podataka.²⁷ Konkretno, navodi kako su postupovna jamstva pažljivo usmjerena te kako “sudu ostavljaju dovoljno diskrecijskog prava u pojedinačnim slučajevima kako bi se očuvala osjetljiva ravnoteža između brzog odbacivanja očito neosnovanih tužbenih zahtjeva i učinkovitog pristupa pravosuđu”.²⁸

Kao što je navedeno, predviđa se ovlast suda da tužitelju naloži osiguranje za troškove postupka, uključujući i naknadu štete, ako smatra da je takvo osiguranje primjereno u odnosu na elemente koji upućuju na zlonamjerni sudski postupak. Ovakva formulacija ne upućuje na potencijalno ograničavanje prava tužitelja na pristup sudu. Prvo, odredba navodi da sud ima ovlast narediti tužitelju osiguravanje troškova ako to smatra primjerenim. Naravno da isto ne bi bilo primjereno ako bi, samo po sebi, odvratio tužitelja od podnošenja tužbe. Nadalje, ne bi ni bila riječ o SLAPP-u ako bi tužitelj bio osoba koja po svom financijskom položaju ne bi ovomu zahtjevu mogla udovoljiti. Kako se navodi u uvodnoj izjavi 10. prijedloga Anti-SLAPP direktive “SLAPP-ove obično pokreću moćni subjekti, kao što su pojedinci, lobiji, korporacije i državna tijela. Često uključuju neravnotežu moći stranaka, pri čemu tužitelj ima snažniji financijski ili politički položaj od tuženika”. Naposljetku, ESLJP je još u presudi *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjene Kraljevine* iz 1995. potvrdio da nalog za osi-

---

strategic litigation against public participation, Journal of Media Law, vol. 14, br. 2, 2022., str. 378 – 405, 385; Loreti, D.; Lozano, L., *Escúchame si puedes: el estrecho margen para las voces disidentes. Del litigio contra la participación pública a la moderación de contenidos por actores privados*, Avatares de la Comunicación y la Cultura, br. 24, 2022., dostupno na: <https://publicaciones.sociales.uba.ar/index.php/avatares/articler/view/7642> (14. 6. 2024.).

²⁶ *OOO Memo protiv Rusije* 2840/10 (ECHR 15. 3. 2022.) para. 47. Vidi npr. Voorhof, D., *OOO Memo v. Russia: ECTHR Prevents Defamation Claims by Executive Bodies*, Strasbourg Observers (1. travnja, 2022.), dostupno na: <https://strasbourgobservers.com/2022/04/01/oomemo-v-russia-ecthr-prevents-defamation-claims-by-executive-bodies/> (14. 6. 2024.).

²⁷ Prijedlog Anti-SLAPP direktive, rezultati *ex post* evaluacija, savjetovanja s dionicima i procjena učinka. Prijedlog se referira na članke 7. (Poštovanje privatnog i obiteljskog života), 8. (Zaštita osobnih podataka) te 47. (Pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje) Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

²⁸ *Ibid.*

guranje troškova nije u suprotnosti s člankom 6. EKLJP-a.²⁹

Kad je riječ o institutu ranog odbacivanja, sud odlučuje o osnovanosti zahtjeva u sudskom postupku. Ako je zahtjev uistinu očito neosnovan, sud će ionako relativno brzo donijeti takvu odluku. Inzistiranje na ubrzanom odlučivanju o neosnovanosti zapravo znači ubrzani postupak u cjelini. Na ovaj način, jasno, želi se zaštititi tuženika od mogućeg financijskog, ali i svakog drugog³⁰ iscrpljivanja, no ista svrha može se ostvariti gore navedenim mehanizmom osiguranja troškova postupka. Što se tiče tereta dokazivanja, ispravan je navod uvodne izjave 30. da tužitelj ionako snosi teret dokazivanja u glavnom postupku te da ovdje treba dokazati niži stupanj osnovanosti. Kako proizlazi iz prijedloga Direktive, dok će u glavnom postupku tužitelj dokazivati da je zahtjev osnovan, u ubrzanom postupku za rano odbacivanje dokazivat će samo da isti zahtjev nije očito neosnovan. Kod postupaka klevete, međutim, u praksi europskih država³¹ teret dokazivanja iznimno snosi tuženik. Riječ je o načelima *quisquis praesumitur bonus donec probetur contrarium* i *in dubio contra reum*.³² Ako bi tuženik zahtijevao da sud donese odluku o ranom odbacivanju pa bi, posljedično, tužitelj morao dokazivati očitu osnovanost, teret dokazivanja prebacio bi se s tuženika na tužitelja. Iako ovo s aspekta ESLJP-a nije neprihvatljivo³³, u prijedlogu Direktive se čini nedovoljno razrađeno, s obzirom na to da se i u takvim slučajevima mora voditi računa o jednakosti oružja i zahtjevima procesne pravičnosti³⁴, pogotovo u kontekstu SLAPP-ova.

²⁹ *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjene Kraljevine* 18139/91 (ECHR 13. 7. 1995.) para. 62.

³⁰ Reventlow, N. J., *Can the GDPR and Freedom of Expression Coexist?*, AJIL Unbond, vol. 114, 2020., str. 31 – 34, 34, dostupno na: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C8C5B4F0BFF87B9CAD78ED4BDDF27BBC/S2398772319000771a.pdf/can-the-gdpr-and-freedom-of-expression-coexist.pdf> (14. 6. 2024.).

³¹ Liability and jurisdictional issues in online defamation cases, Council of Europe study DGI(2019)04, dostupno na: <https://rm.coe.int/liability-and-jurisdictional-issues-in-online-defamation-cases-en/168097d9c3> (12. 9. 2023.), str. 23.

³² Novoselec, P., *Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 66, br. 4, 2016., str. 443 – 468, 446; Badrov, S., *Kaznena djela protiv časti i ugleda u hrvatskom kaznenom pravu*, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 41, 2007., str. 61 – 94, 67.

³³ U studiji Vijeća Europe navodi se kako u slučaju kad je teret dokazivanja na tuženiku ne bi trebalo biti nemoguće ili pretjerano teško prebaciti teret dokazivanja na tužitelja. Liability and jurisdictional issues in online defamation cases, Council of Europe study DGI(2019)04, str. 23., dostupno na: <https://rm.coe.int/liability-and-jurisdictional-issues-in-online-defamation-cases-en/168097d9c3> (12. rujna 2023.)

³⁴ *Steel and Morris protiv Ujedinjene Kraljevine* 68416/01 (ECHR 15. 2. 2005.) para. 95.

Nadalje, iz prijedloga predmetne Direktive nije jasno je li sud vezan ovakvim zahtjevom tuženika, odnosno mora li sud provesti ubrzani postupak u kojem će odlučivati o zahtjevu za rano odbacivanje. Iz članka 10. koji navodi da “države članice osiguravaju da se glavni postupak prekida ako je tuženik zatražio rano odbacivanje do donošenja konačne odluke o tom zahtjevu” proizlazi da je odgovor potvrđan. U tom slučaju, upitnost svrhovitosti još više dolazi do izražaja, s obzirom na to da će svaki tuženik zasigurno iskoristiti ovu mogućnost pa ne djeluje smisleno da se ubrzani postupak pokreće na zahtjev tuženika.

Pravni lijekovi protiv SLAPP-ova predviđeni prijedlogom ove Direktive također nisu, u pravilu, u suprotnosti s pravom na pristup sudu, uključujući i predviđene novčane kazne. U skladu s praksom ESLJP-a, novčane kazne kojima je cilj spriječiti nagomilavanje predmeta pred sudovima, pa onda *mutatis mutandi* i pokretanje zlonamjernih i neosnovanih postupaka uključujući i SLAPP postupke, nisu nužno suprotne pravu na pristup sudu, no treba uzimati u obzir njihov iznos.³⁵

2.2 Instituti Anti-SLAPP direktive u pravnom sustavu Republike Hrvatske

Ono što se može konstatirati u kontekstu prenošenja budućeg zakonodavstva Europske unije u hrvatski pravni sustav jest da predviđeni Anti-SLAPP mehanizmi u njemu već postoje, što može upućivati i na manjkavosti same Anti-SLAPP direktive.³⁶ Ovdje se može, naime, govoriti o zlouporabi prava na pristup sudu, pa i njezinoj varijanti obijesnog parničjenja. Zlouporaba prava nije nikakva novost u pravnim sustavima pa je tako regulirana i u hrvatskom pravnom sustavu³⁷ te je odraz načela savjesnosti i poštenja iz članka 4. Zakona o obveznim odnosima prisutnog u svim obveznim odnosima³⁸, pa i šire. Zakon

³⁵ Vodič kroz članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravo na pošteno suđenje (građanski aspekt), ažuriran 30. 4. 2021., dostupno na: https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Guide_Art_6_HR%20final.pdf (14. 6. 2024.), str. 28; *Sace Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş. protiv Turske*, 20577/05 (ECHR 22. 10. 2013.) para. 33.

³⁶ Hess, B., *Strategic Litigation: A New Phenomenon in Dispute Resolution*, Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law Research Paper Series, vol. 3, 2022., dostupno na: https://www.mpi.lu/fileadmin/mpi/medien/research/WPS/MPILux_WP_202_2_3_Strategic_Litigation.pdf (14. 6. 2024.).

³⁷ Mršić, G.; Bartolin Vojta, G., *Zlouporaba prava na pristup sudu*, Zbornik Sveučilišta Libertas, vol. 5, br. 5, 2020., str. 113 – 130, 113.

³⁸ Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022); Vedriš, M.; Klarić, P., *Gradan-*

o obveznim odnosima u članku 6. zabranjuje ostvarivanje prava iz obveznog odnosa suprotno svrsi zbog koje je ono propisom ustanovljeno ili priznato te zabranu zlouporabe prava uvrštava među osnovna načela građanskog prava. Ova načelna zabrana iz Zakona o obveznim odnosima svoj odraz ima i u Zakonu o parničnom postupku koji u članku 10. daje svakom sudu dužnost da onemogućava svaku zlouporabu prava u postupku³⁹, odnosno korištenje pravnih ovlaštenja s ciljem da se drugomu nanese šteta ili s ciljem koji je protivan dobrim običajima, savjesnosti i poštenju.⁴⁰

Prijedlog Anti-SLAPP direktive i njezini instituti zapravo predstavljaju sredstvo u borbi protiv zlouporabe prava na pristup sudu.

U tom smislu Zakon o parničnom postupku u članku 435. navodi kako sud u tijeku postupka može i po službenoj dužnosti odrediti privremene mjere koje se primjenjuju u ovršnom postupku radi sprečavanja nasilnog postupanja ili radi otklanjanja nenadoknadive štete. U tom smislu cilj odredaba prijedloga Anti-SLAPP direktive koje se odnose na osiguranje za troškove postupka, odnosno naknadu štete, mogao bi se postići odgovarajućom primjenom, uz moguće odgovarajuće zakonske izmjene, odredaba Ovršnog zakona koje se odnose na davanje jamčevine u smislu članka 348. koji uređuje davanje jamčevine umjesto privremene mjere.⁴¹

Nadalje, i kaznenopravno i građanskopravno zakonodavstvo Republike Hrvatske omogućavaju rano odbacivanje očito neosnovanih ili zlonamjernih zahtjeva za pokretanjem sudskih postupaka, pa čak i pod povoljnijim uvjetima za tuženika. Zakon o parničnom postupku u članku 288. propisuje kako će sud već na pripremnom ročištu donijeti rješenje o odbacivanju tužbe utvrdi li da ne postoji pravni interes tužitelja za podnošenje tužbe. Zakonom o kaznenom postupku u članku 206. propisano je kako će državni odvjetnik, rješenjem protiv kojeg žalba nije dopuštena, odbaciti kaznenu prijavu ako nema osnovane sumnje da je osumnjičenik počinio prijavljeno kazneno djelo, kao i u slučaju

---

sko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 380; Osrečak, J., *Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja*, Zagrebačka pravna revija, vol. 3, br. 1, 2014., str. 53–77, 53.

³⁹ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022).

⁴⁰ Triva, S.; Belajec, V.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1986., str. 161.

⁴¹ Ovršni zakon (Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022). U tom smislu, vidi Mršić, Bartolin Vojta, *op. cit.* u bilj. 37, str. 121.

da podaci u prijavi upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna.⁴² Ni Zakon o parničnom postupku kao ni Zakon o kaznenom postupku za rano odbacivanje ne traži angažman tuženika, odnosno okrivljenika. Zakon o kaznenom postupku, za razliku od Zakona o parničnom postupku, ne dopušta pravni lijek protiv takve odluke suda.⁴³ Pajalić i Maganić navode kako je riječ o pogrešnom prijevodu te kako se ne radi o odbacivanju tužbe, već o odbijanju, odnosno o “prijevremenoj obustavi postupka”.⁴⁴ Iako ovi autori navode kako je riječ o novosti u parničnom postupku⁴⁵, smatram da bi zakonodavne izmjene u navedenom smislu trebale biti minimalne. Iste bi trebale obuhvaćati navođenje neosnovanosti sudskih postupaka protiv javnog sudjelovanja kao razloga za obustavu postupka, kao i rokove za podnošenje ovakvog zahtjeva ili mogućnost do kada sam sud može donijeti ovakvu odluku. Odredbe koje se odnose na troškove i mogućnost podnošenja pravnog lijeka iz članka 215.b Zakona o parničnom postupku mogle bi se primijeniti i na navedene slučajeve obustave, odnosno ranog odbacivanja.

Zakon o parničnom postupku u članku 154. predviđa kako je stranka koja u cijelosti izgubi parnicu, što uključuje i odbacivanje tužbe, pa i u najranijoj fazi, dužna protivnoj stranci naknaditi troškove izazvane vođenjem postupka, konkretno troškove koji su bili potrebni za vođenje parnice, o čemu odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti.⁴⁶ Naravno, u skladu s načelom *culpa* iz članka 156. Zakona o parničnom postupku, ovo se neće odnositi na eventualne troškove koje je tuženik svojom krivnjom prouzročio ili slučajem koji se njemu dogodio.⁴⁷ Na taj način građanskopravno zakonodavstvo udovoljava cilju prijedloga Anti-SLAPP direktive koji se odnosi na obvezu država članica da osiguraju da se tužitelju koji je pokrenuo zlonamjerni sudski postupak protiv javnog sudjelovanja može naložiti da snosi sve troškove postupka, uključujući ukupne troškove pravnog zastupanja tuženika.

S druge je strane obveza država članica da poduzimaju potrebne mjere kako

---

⁴² Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 80/2022).

⁴³ Čl. 206. st. 2. Zakona o kaznenom postupku.

⁴⁴ Pajalić, Ž.; Maganić, A., *Strateške tužbe protiv djelovanja javnosti (SLAPP tužbe)*, Pravosudna akademija, Zagreb, 2023., str. 14.

⁴⁵ *Ibid.*, str. 26.

⁴⁶ U tom smislu vidi Dika, M., *Opće uređenje odlučivanja o naknadi troškova parničnog postupka*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 72, br. 1-2, 2022., str. 81 – 118, 110.

⁴⁷ *Ibid.*, str. 99; Šumanović, M., *Parnični troškovi*, u: Crnić, I. i dr., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, 2003., str. 173 – 179, 175.

bi osigurale da fizička ili pravna osoba koja je pretrpjela štetu zbog zlonamjernog sudskog postupka protiv javnog sudjelovanja može tražiti i dobiti punu naknadu za tu štetu već ispunjena odgovarajućim odredbama Zakona o obveznim odnosima koje se odnose na naknadu štete.⁴⁸ Isti Zakon u članku 1045. propisuje da je onaj tko drugomu prouzroči štetu dužan istu naknaditi ako ne dokaže da je ista nastala bez njegove krivnje. Samu štetu Zakon definira kao umanjenje imovine, sprječavanje njezina povećanja te povredu prava osobnosti. Navedene zakonske odredbe u potpunosti odgovaraju zahtjevima prijedloga Direktive. Objašnjenje uz članak 15. navodi kako “materijalna šteta uključuje, primjerice, odvjetničke troškove ako se ne mogu nadoknaditi kao troškovi, putne troškove i troškove liječenja (na primjer za psihološku pomoć) ako su uzročno povezani sa sudskim postupkom. Troškovi u predsudskom postupku trebali bi se smatrati materijalnom štetom ako nisu uključeni u troškove u skladu s nacionalnim pravom. Nematerijalna šteta obuhvaća različite oblike fizičke i/ili psihološke štete. To uključuje, primjerice, bol i patnju ili emocionalnu tegobu povezanu sa sudskim postupkom, narušavanje života ili odnosa, narušavanje ugleda i općenito sve vrste nematerijalne štete”.

U domeni kaznenog pravna situacija je slična. Štoviše, Pravilnik o naknadi troškova u kaznenom postupku navodi kako naknada troškova u kaznenom postupku obuhvaća: “1. troškove za svjedoke, vještake, tumače i druge stručne osobe, 2. troškove tehničkog snimanja, troškove prepisivanja zvučnih snimki i troškove očevida, troškove kopiranja ili snimanja spisa ili dijela spisa, 3. podvozne troškove okrivljenika, 4. izdatke za dovođenje okrivljenika ili uhićene osobe, 5. podvozne i putne troškove službenih osoba, 6. troškove liječenja okrivljenika koji nema pravo na zdravstvenu zaštitu dok se nalazi u pritvoru ili istražnom zatvoru ili zdravstvenoj ustanovi na temelju odluke suda ili državnog odvjetništva, te troškove porođaja, 7. nagradu i nužne izdatke branitelja, nužne izdatke privatnog tužitelja i oštećenika kao tužitelja i njihovih zakonskih zastupnika te nagradu i nužne izdatke njihovih opunomoćenika, 8. nužne izdatke oštećenika i njegova zakonskog zastupnika te nagradu i nužne izdatke njegova opunomoćenika.”⁴⁹

Kad je riječ o zahtjevu prijedloga Anti-SLAPP direktive da države članice predvide da sudovi pred kojima su pokrenuti zlonamjerni sudski postupci protiv javnog sudjelovanja imaju mogućnost nametanja djelotvornih, razmjernih i odvrćajućih novčanih kazni stranci koja je pokrenula takav postupak, može se istaknuti članak 397. Zakona o kaznenom postupku koji propisuje kako se

⁴⁸ Mršić, Bartolin Vojta, *op. cit.* u bilj. 37, str. 124.

⁴⁹ Pravilnik o naknadi troškova u kaznenom postupku (Narodne novine, br. 58/2012, 111/2012).

može kazniti novčanom kaznom do 50.000,00 kuna branitelja, opunomoćenika ili zakonskog zastupnika, oštećenika kao tužitelja ili privatnog tužitelja ako su njegovi postupci očito upravljani na odugovlačenje kaznenog postupka.

Nakon izmjena iz 2003. do kada je gore navedena zabrana zlouporabe bila uglavnom deklaratorne prirode⁵⁰, Zakon o parničnom postupku u članku 10. utvrđuje novčanu kaznu od 60,00 do 1320,00 eura za fizičku osobu, odnosno od 330,00 do 6630,00 eura za pravnu osobu koja teži zlouporabi prava koja joj pripadaju u postupku. Ovu kaznu izriče prvostupanjski sud rješenjem protiv kojeg je dopuštena žalba koja nema odgodni učinak. Prvostupanjski sud će i po nalogu višeg suda, u eventualno žalbenom postupku, provjeriti je li zlouporaba počinjena te, po potrebi, izreći novčanu kaznu. U slučaju nemogućnosti naplate u roku od godine dana od kako stranka primi rješenje o naplati, Zakon predviđa i mogućnost zamjene novčane kazne kaznom zatvora po pravilima kaznenog prava. Zakon o parničnom postupku ne samo da predviđa djelotvorne, razmjerne i odvratajuće novčane kazne za, među ostalim, podnositelje SLAPP-ova već i vrlo detaljno razrađuje procesne segmente njihove naplate zbog čega je zahtjev iz prijedloga Anti-SLAPP direktive nesumnjivo zadovoljen.⁵¹

U skladu sa svime, tvrdnja iz obrazloženja prijedloga iste Direktive da “u ovom trenutku nijedna država članica nema posebne zaštitne mjere protiv takvih (SLAPP) postupaka” čini se u najmanju ruku površnom. Instituti prijedloga Anti-SLAPP direktive već postoje u hrvatskom zakonodavstvu te je SLAPP-ove u velikoj mjeri moguće suzbiti i već postojećim pravnim sredstvima.⁵²

3. NAČELA NOVINARSKJE PROFESIJE NASUPROT POTPUNOJ SLOBODI IZRAŽAVANJA

Nasuprot pravu na slobodu izražavanja ne stoji samo pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, već nužno stoji i obveza ostvarivanja ovog prava na način koji neće ugrožavati prava i obveze drugih. Točno, provjereno, kao u konačnici i etično izvještavanje, glavna je odgovornost novinara⁵³, istoznačna

⁵⁰ Crnić, I., *Onemogućavanje zlouporabe prava*, u: Crnić, I. i dr., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, Zagreb, 2003., str. 35 – 39, 36.

⁵¹ Pajalić, Maganić, *op. cit.* u bilj. 44, str. 29 ovo smatraju novinom, relativno nespojivom s pravnim sustavima zemalja kontinentalnog pravnog kruga.

⁵² Tako je navela i profesorica Pravnog fakulteta u Zagrebu Romana Matanovac Vučković, *SLAPP tužbe s pozicija moći da se zaustavi pisanje o temama od javnog interesa*, IUS-INFO, 13. 10. 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/slapp-tuzbe-s-pozicija-moci-da-se-zaustavi-pisanje-o-temama-od-javnog-interesa-52534> (13. 9. 2023.).

⁵³ Ivanuš, Ž., *Novinarska etičnost pod pritiskom interesnih skupina – iskustva hrvatskih novi-*

sintagmi “služenja narodu”.⁵⁴ U tom smislu, kao i kod svake profesije, i kod novinara nameću se deontološka pravila. Kada govorimo o Republici Hrvatskoj, ta su pravila sažeta u Kodeksu časti hrvatskih novinara. Kodeks naglašava kako su novinari obvezni iznositi točne, potpune i provjerene informacije⁵⁵, poštujući, štiteći i promičući u svom djelovanju temeljna ljudska prava i slobode, a osobito načelo jednakosti svih građana, beziznimno izbjegavajući stereotipe, pejorativne izraze, ponižavajuće prikazivanje, kao i svaki drugi oblik izravnog ili neizravnog poticanja ili podržavanja diskriminacije.⁵⁶ Također, svaki novinar dužan je štiti čovjekovu intimu od senzacionalističkog i svakog drugog neopravdanog otkrivanja u javnosti⁵⁷, a u svim novinarskim priložima, pa tako i u komentarima i polemikama, dužan je poštovati etiku javne riječi i kulturu dijaloga te uvažavati čast, ugled i dostojanstvo osoba ili skupina s kojima polemizira⁵⁸, kao i poštovati ustavno načelo pretpostavke nedužnosti optuženika te dostojanstvo, integritet i osjećaje svih stranaka u sporu.⁵⁹

Kako navodi i obrazloženje prijedloga Anti SLAPP direktive, “novinari imaju bitnu ulogu u olakšavanju javne rasprave i prenošenju informacija, mišljenja i ideja” te, s tim u vezi, “moraju moći učinkovito provoditi svoje aktivnosti kako bi osigurali da građani imaju pristup različitim stajalištima u europskim demokracijama”.⁶⁰

Obveza je svih novinara članova Hrvatskog novinarskog društva da savjesno obavljaju profesionalnu dužnost, poštujući odredbe Statuta i Kodeksa uz isključenje iz istog društva kao posljedicu nepridržavanja ove obveze.⁶¹ S druge strane, prema nedavnim istraživanju hrvatski novinari nisu dovoljno upoznati s mehanizmima medijske samoregulacije kao što je Kodeks časti.⁶² Naposlijetku, potrebno je istaknuti i kako ESLJP smatra da sloboda izražavanja ima prednost nad zaštitom ugleda, ali istodobno uživanje veže te slobode u smislu novinarske profesije s djelovanjem u dobroj vjeri i pružanjem točnih i pouzdanih informacija.⁶³

---

nara, Mediji, kultura i odnosi s javnostima, vol. 12, br. 1, 2021., str. 73 – 90, 74.

⁵⁴ Bertrand, C.-J., *Deontologija medija*, Sveučilišna knjižara d.o.o., Zagreb, 2007., str. 10.

⁵⁵ Članak 5. Kodeksa časti hrvatskih novinara.

⁵⁶ Članak 13. Kodeksa časti hrvatskih novinara.

⁵⁷ Članak 14. Kodeksa časti hrvatskih novinara.

⁵⁸ Članak 6. Kodeksa časti hrvatskih novinara.

⁵⁹ Članak 17. Kodeksa časti hrvatskih novinara.

⁶⁰ Prijedlog Anti-SLAPP direktive, obrazloženje, kontekst prijedloga.

⁶¹ Statut Hrvatskog novinarskog društva, članak 19.

⁶² Slijedom toga, prema tom istraživanju, teško je za očekivati da će u svom radu poštovati etička načela sadržana u Kodeksu. Ivanuš, *op. cit.* u bilj. 53, str. 87.

⁶³ *Khural and Zeynalov protiv Azerbajdžana* 55069/11 (ECHR 6. 10. 2022.) para. 59;

Ono što se čini da, u navedenom smislu, prijedlogu Anti-SLAPP direktive nedostaje jest činjenica da se u njenom tekstu nigdje ne spominje obveza novinara da se u obavljanju svoje profesije pridržavaju njezinih osnovnih načela u deontološkom smislu. S obzirom na to da su novinari najčešće žrtve SLAPP postupaka te, zapravo, najzaštićeniji ovom budućom Direktivom, isto se nameće ne samo kao logičnost već i kao nužnost.

4. DEKRIMINALIZACIJA KLEVETE

Kako navodi Novoselec, “u svijetu nisu nepoznata nastojanja da se kaznena djela protiv časti i ugleda dekriminaliziraju”⁶⁴, a već su dulje vrijeme prisutna i u hrvatskom medijskom prostoru.⁶⁵ Potpunim odstranjivanjem sankcioniranja klevete iz kaznenopravnog doseg a i njegovim ostavljanjem u građanskopravnoj domeni eliminirala bi se svaka intervencija države u ovom kontekstu. Ukidanje zatvorske kazne, u Kaznenom zakonu provedeno 2011., ne podrazumijeva i njezino potpuno odstranjivanje iz kaznenopravnog zakonodavstva. Novoselec navodi da se na taj način ne bi postigli društvena osuda zbog počinjenog kaznenog djela, jačanje povjerenja građana u pravni poredak utemeljen na vladavini prava te utjecaj na počinitelja i sve druge da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibeljnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja, što su svrhe kažnjavanja u skladu s Kaznenim zakonom.⁶⁶ Nadalje, ako određena osoba ocijeni da si može priuštiti oklevetati neku osobu te da će iz toga izvući veću korist no što je eventualna šteta koju će možda morati podnijeti kao ishod građanske parnice, u slučaju odsutnosti državne intervencije ona će to sigurno i učiniti. Dekriminalizacija klevete, dakle, naglasit će razliku između financijski moćnijih i slabijih potencijalnih tuženika.⁶⁷

U svakom slučaju, potrebno je istaknuti i Rezoluciju 1577 (2007.) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe pod nazivom “Prema dekriminalizaciji klevete” u kojoj se države članice pozivaju da bez odlaganja uklone zatvorske kazne za klevetu, kao i da što preciznije definiraju pojam klevete kako bi se izbjegla proizvoljna primjena zakona te osiguraju da građanski zakon pruža

---

Bladet Tromsø and Stensaas protiv Norveške 21980/93 (ECHR 20.5.1999.) para. 60; Spaić, A.; Nolasco, C.; Novović, M., *Dekriminalization of defamation – The Balkans case a temporary remedy or a long term solution?*, *International Journal of Law, Crime and Justice*, vol. 47, 2016., str. 21 – 30; Bayer *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 28.

⁶⁴ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 32, str. 443.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 32, str. 444; članak 41. Kaznenog zakona.

⁶⁷ U tom smislu vidi i Spaić, Nolasco, Novović, *op. cit.* u bilj. 63.

učinkovitu zaštitu dostojanstva osoba pogođenih klevetom.⁶⁸

Nadalje, navedena Rezolucija navodi kako sloboda izražavanja nije neograničena te da se može pokazati nužnim da država intervenira u demokratskom društvu pod uvjetom da za to postoji čvrsta pravna osnova, kao i da je isto očito u javnom interesu u skladu s člankom 10. stavkom 2. EKLJP-a.

Preporuka Komisije (EU) 2022/758 od 27. travnja 2022. o zaštiti novinara i boraca za ljudska prava uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka (“strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja”) u uvodnoj izjavi 22. navodi kako bi države članice trebale “posebno preispitati svoje pravne okvire primjenjive na klevetu kako bi osigurale da tužitelji ne upotrebljavaju postojeće pojmove i definicije protiv novinara ili boraca za ljudska prava u kontekstu očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka protiv javnog sudjelovanja”, a u izjavi 23., kao i u točki 7., kako bi trebale osigurati da sankcije protiv klevete ne budu previsoke i neproporcionalne. U ovoj izjavi, pozivajući se na Rezoluciju 1577 (2007.) države članice potiče se da uklone zatvorske kazne za klevetu iz svojih pravnih okvira, a ne da i provedu potpunu dekriminalizaciju klevete, iako se već u idućoj izjavi navodi kako bi kleveta u kaznenopravnom kontekstu trebala biti krajnje rješenje, dok bi se postupci zbog klevete u pravilu trebali rješavati u okviru upravnog ili građanskog prava. I u točki 7. države članice potiču se da daju prednost uporabi upravnog i građanskog prava za rješavanje slučajeva klevete, pod uvjetom da te odredbe imaju manje represivan učinak od odredbi kaznenog prava. Uklanjanje klevete iz kaznenopravnog zakonodavstva preporučuje predstavnik OESS-a za slobodu medija u svom tematskom izvješću⁶⁹, dok se države pozivaju na razmatranje ove ideje u Općoj napomeni br. 34, “Članak 19.: sloboda mišljenja i izražavanja” od 12. rujna 2011. Odbora za ljudska prava Ujedinjenih naroda.⁷⁰

ESLJP je u predmetu *Cumpănă and Mazăre protiv Rumunjske* ocijenio da je nametanje zatvorskih kazni za klevetu u slučaju kad je počinio novinar prihvatljivo

⁶⁸ Rezolucija 1577 (2007.) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe “Prema dekriminalizaciji klevete”; Saračević Moslavac, A., *Neprihvatljivost kažnjavanja klevete zatvorskom kaznom u modernom europskom kaznenom pravu i praksi*, IUS-INFO, 5. 7. 2018., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/neprihvatljivost-kaznjavanja-klevete-zatvorskom-kaznom-u-modernom-europskom-kaznenom-pravu-i-praksi> (13. rujna 2023).

⁶⁹ Van den Brandt, T.; Organization for Security and Co-operation in Europe Office of the Representative on Freedom of the Media, *Special report legal harassment and abuse of the judicial system against the media*, 23. 11. 2021., dostupno na: https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/505075_0.pdf (13. rujna 2023.).

⁷⁰ Opća napomena br. 34, “Članak 19.: sloboda mišljenja i izražavanja” od 12. 9. 2011.

u iznimnim slučajevima kao što je poticanje na mržnju ili nasilje, ali nikako kada je riječ o temama obuhvaćenima opravdanim javnim interesom.⁷¹ U predmetu *Pipi protiv Turske* ustvrdio je da se u slučaju izjava koje se ne tiču isključivo osobnih i privatnih pojedinosti može govoriti o zaštiti ugleda kao legitimnom ograničenju u smislu članka 10. stavka 2. EKLJP-a, ali ne i povredi prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. EKLJP-a.⁷² Također, prema mišljenju ESLJP-a iz predmeta *Dichand protiv Austrije*, članak 10. EKLJP-a štiti novinare i pri objavi članaka pisanih grubim i polemičkim jezikom sa slabom činjeničnom osnovom.⁷³ Nadalje, prema ESLJP-u osobe na položajima moći trebale bi se suzdržati od pokretanja kaznenih postupaka u slučajevima klevete, pogotovo kada su dostupna druga sredstva.⁷⁴ Da bi se moglo govoriti o povredi članka 8., u smislu suprotstavljanja prava na poštovanje privatnog života slobodi izražavanja, potrebno je da napad na ugled osobe karakterizira određeni stupanj ozbiljnosti te da nanosi štetu osobnom uživanju prava na poštovanje prava na privatni život. Ovo ipak neće biti slučaj ako je gubitak ugleda predvidiva posljedica nečijeg ponašanja, kao što je u slučaju počinjenja kaznenog djela.⁷⁵ *Argumentum a contrario*, članak 8. mogao bi se suprotstaviti članku 10. EKLJP-a ako je klevetničkim novinarskim člankom povrijeđen ugled osobe te je nanesena ozbiljna šteta uživanju prava na poštovanje prava na privatni život te osobe bez njene krivnje, odnosno doprinosa. Nadalje, ako bi se u istom slučaju poticalo na mržnju ili nasilje, i po mišljenju ESLJP-a nametanje kazne zatvora, a to više i provođenje kaznenog postupka nije nužno isključeno u demokratskom društvu.⁷⁶

Kazneni zakon RH definira klevetu kao iznošenje ili prenošenje pred drugim za nekoga neistinite činjenične tvrdnje koja može škoditi časti ili ugledu te osobe, znajući da je tvrdnja neistinita. U skladu s Kaznenim zakonom, kleveta se progoni po privatnoj tužbi. Za počinjenje klevete, Kazneni zakon ne propisuje kaznu zatvora, već novčanu kaznu do tristo šezdeset dnevnih iznosa, odnosno

⁷¹ *Cumpănă and Mazăre protiv Rumunjske* 33348/96 (ECHR 17. 12. 2004.) paras. 115. i 116. Vidi Bayer *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 32.

⁷² *Pipi protiv Turske* (odl.) 4020/03 (ECHR 12. 5. 2009.); Fathaigh, R. Ó.; Voorhoof, D., *Belpietro v. Italy: Does Parliamentary Privilege Extend to the Press?*, European Human Rights Cases, vol. 14, br. 12, 2013., str. 1 – 11, 5.

⁷³ *Dichand and Others protiv Austrije* 29271/95 (ECHR 26. 2. 2002.) para. 52; *ibid.*, str. 10.

⁷⁴ *Raichinov protiv Bugarske* 47579/99 (20. 4. 2006.) para. 51; *Kuliš protiv Poljske* 15601/02 (ECHR 18. 3. 2008.) para. 45. Vidi i *Morar protiv Rumunjske* 25217/06 (ECHR 7. 7. 2015.).

⁷⁵ *Axel Springer AG protiv Njemačke* 39954/08 (ECHR 7. 2. 2012.) para. 83; Fathaigh, Voorhoof, *op. cit.* u bilj. 72, str. 5.

⁷⁶ Spaić, Nolasco, Novović, *op. cit.* u bilj. 63.

do petsto dnevnih iznosa ako je djelo počinjeno putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način zbog čega je ono postalo pristupačno većem broju osoba.⁷⁷ Nije jasno zašto bi bilo sporno vođenje kaznenog postupka protiv osobe, pa i novinara, koji s namjerom iznese neistinitu činjeničnu tvrdnju protiv izvjesne osobe, a koja može naštetiti časti i ugledu te osobe. U tom smislu postojeća kaznenopravna regulacija klevete ni na koji način nije u sukobu s člankom 38. Ustava koji zabranjuje cenzuru te naglašava kako novinari imaju pravo na slobodu izvještavanja i pristupa informaciji. Hrvatski pravni sustav zadovoljava europske standarde eliminacije zatvorske kazne za klevetu, no potpuna dekriminalizacija klevete jednostavno ne proizlazi iz tih standarda te, iako u porastu po broju zemalja koje ju prakticiraju, još nije tipičnost Europske unije.⁷⁸ Uklanjanjem klevete iz kaznenog zakonodavstva sankcioniranje novinara koji bi objavili članak kojim se iznose činjenične tvrdnje za koje znaju da su neistinite, a koje mogu škoditi časti ili ugledu osobe, odnosno naštetiti uživanju prava na privatni život te osobe, ostalo bi samo u rukama osoba povrijeđenih tim člankom.

5. ZAKLJUČAK

U skladu s praksom ESLJP-a sama činjenica da je tužitelj na poziciji moći ne može dovesti do uskraćivanja prava na zaštitu ugleda, odnosno do nerazmjernog ograničavanja prava na zaštitu od klevete. S druge će strane ti isti tužitelji upravo zbog svoje pozicije moći biti izloženi kritikama. U tom smislu postoji sukob dvaju interesa: opravdanog interesa javnosti za određenu temu i interesa određenog subjekta na poziciji moći.⁷⁹ Potonji interes može se sastojati i u zaštiti osobnog ugleda, privatnog ili obiteljskog života kada je riječ o pojedincu, zaštiti poslovanja, poslovnog uspjeha i opstojnosti tvrtke, dioničara i zaposlenika kao i šire gospodarske koristi kada je riječ o gospodarskim subjektima⁸⁰, kao i organizaciji funkcioniranja države općenito kada je riječ o osobama na visokim položajima u državi. Države su u obvezi pronaći odgovarajuću ravno-

⁷⁷ Članak 149. i 150. Kaznenog zakona.

⁷⁸ Prema dostupnim podacima do 2019. u Europskoj uniji samo su Cipar, Irska, Malta, Rumunjska i Ujedinjena Kraljevina dekriminalizirali klevetu u potpunosti, što je porast u odnosu na 2016. kada su to učinili samo Cipar, Irska i Ujedinjena Kraljevina. Vidi European University Institute, *Decriminalization of defamation*, siječanj 2019., dostupno na: https://cmpf.eui.eu/wp-content/uploads/2019/01/decriminalisation-of-defamation_Infographic.pdf (14. rujna 2023.) i Spaić, Nolasco, Novović, *op. cit.* u bilj. 63.

⁷⁹ *Steel and Morris protiv Ujedinjene Kraljevine* 68416/01 (ECHR 15. 2. 2005.) para. 94.

⁸⁰ *Ibid.*

težu u navedenom smislu, pronalazeći odgovarajuću razinu procesne pravičnosti.⁸¹ U ovom slučaju korisno je spomenuti tzv. slučaj *McLibel*. U konkretnom predmetu, riječ je bila o klasičnom primjeru SLAPP postupka, s obzirom na to da je tužitelj bio McDonald's, a tuženici osobe koje su navodno objavile članak brošuru naziva "Što je loše s McDonald'som?" koja je sadržavala, navodno, klevetničke konstrukcije. Ono što je ESLJP smatrao spornim bilo je, s jedne strane, odbijanje pravne pomoći podnositeljima zahtjeva, kao tuženicima tijekom postupka, što je rezultiralo nedostatkom procesne pravomoćnosti i jednakosti oružja, a s druge, nerazmjerno visok iznos naknade štete. Kako je gore navedeno, po mišljenju ESLJP-a sama činjenica da subjekt poput McDonald'sa ima mogućnost tužiti za klevetu nije sporna niti je to činjenica da je kod klevete teret dokazivanja na tuženiku.⁸² Suprotno bi, uostalom, dovodilo do apsurdne situacije u kojoj bi svatko, pa i zlonamjerno, mogao širiti neistine o bilo kome, pojedincu, državljaniku ili gospodarskom subjektu. Klevetničko djelovanje, uključujući i novinarsku djelatnost, može naštetiti i ugledu osobe, ali i privatnom i obiteljskom životu te egzistencijalnim pitanjima i onoga koga se kleveće i onih koji su s njim povezani. Sloboda izražavanja ne smije postati magična sintagma iza koje bi se takvo djelovanje moglo sakriti i njome opravdati.

S druge je strane neosporivo da su SLAPP-ovi sve prisutniji i sve opasniji te je svako djelovanje u smjeru njihova ograničavanja, odnosno ukidanja neophodno.

Rješenje je u pravilnom vaganju interesa u svakom pojedinačnom slučaju vodeći se načelima ESLJP-a. Ono što ne može biti ispravno rješenje jest potpuna dekriminalizacija klevete te nerazmjerno otežavanje prava na pristup sudu zbog klevete, pa i onima na poziciji moći, kao ni bezrezervno toleriranje obavljanja novinarske djelatnosti bez deontologije novinarske profesije i poštovanja temeljnih načela novinarstva.

Anti-SLAPP direktiva je hvalevrijedan i očekivan korak u tom smjeru, unatoč nejasnoći nekih instituta, kao i načelnoj činjenici da oni zapravo ne predstavljaju posebnu novost, barem kada je riječ o hrvatskom pravnom sustavu. Ono što, međutim, prijedlogu Direktive svakako nedostaje jest istodobno inzistiranje na obavljanju novinarske profesije u skladu s najvišim načelima te struke. Ovo bi bila snažna poruka da Anti-SLAPP Direktiva nije pristrana, već da je riječ o modernom europskom aktu u punom smislu te riječi kojem je cilj uistinu jačanje medijskog pluralizma i slobode medija u Europskoj uniji uz poštovanje svih prava i sloboda zajamčenih EKLJP-om i Poveljom EU-a.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Steel and Morris protiv Ujedinjene Kraljevine* 68416/01 (ECHR 15. 2. 2005.) para. 93.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige, članci i studije

- Badrov, S., *Kaznena djela protiv časti i ugleda u hrvatskom kaznenom pravu*, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 41, 2007., str. 61 – 94
- Bayer, J.; Bard, P.; Vosyliūtė, L.; Luk, C., *Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP) in the European Union: A comparative study*, EU-CITIZEN: ACADEMIC NETWORK ON EUROPEAN CITIZENSHIP RIGHTS, 30. lipnja 2021., dostupno na: https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/slapp_comparative_study_0.pdf (15. 9. 2023.)
- Bertrand, C.-J., *Deontologija medija*, Sveučilišna knjižara d.o.o., Zagreb, 2007.
- Bonello Ghio, R.; Nasreddin, D., *Shutting out Criticism: How SLAPPs Threaten European Democracy, A report by The Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE)*, The Coalition against SLAPPS in Europe, dostupno: <https://www.the-case.eu/wp-content/uploads/2023/04/CASereportSLAPPsEurope.pdf> (15. 9. 2023.)
- Borg Barthet, J., *The Brussels Ia Regulation as an Instrument for the Undermining of Press Freedoms and the Rule of Law: an Urgent Call for Reform*, Centre for Private International Law Working Paper Series, br. 7, 2020., str. 1 – 29
- Canan, P.; Pring, G. W., *Strategic Lawsuits against Public Participation*, Social Problems, vol. 35, br. 3, 1988., str. 506 – 519
- Crnić, I., *Onemogućavanje zlouporabe prava*, u: Crnić, I. i dr., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, Zagreb, 2003., str. 35 – 39
- Dika, M., *Opće uređenje odlučivanja o naknadi troškova parničnog postupka*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 72, br. 1-2, 2022., str. 81 – 118
- Fathaigh, R. Ó.; Voorhoof, D., *Belpietro v. Italy: Does Parliamentary Privilege Extend to the Press?*, European Human Rights Cases, vol. 14, br. 12, 2013., str. 1 – 11
- Hartley, T. C., *'Libel Tourism' and Conflict of Laws*, The International and Comparative Law Quarterly, vol. 59, br. 1, 2010., str. 25 – 38
- Hess, B., *Strategic Litigation: A New Phenomenon in Dispute Resolution*, Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law Research Paper Series, vol. 3, 2022., dostupno na: https://www.mpi.lu/fileadmin/mpi/medien/research/WPS/MPILux_WP_2022_3_Strategic_Litigation.pdf (14. 6. 2024.)

- Ivanuš, Ž., *Novinarska etičnost pod pritiskom interesnih skupina – iskustva hrvatskih novinara*, Mediji, kultura i odnosi s javnostima, vol. 12, br. 1, 2021., str. 73 – 90
- Loreti, D.; Lozano, L., *Escúchame si puedes: el estrecho margen para las voces disidentes. Del litigio contra la participación pública a la moderación de contenidos por actores privados*, Avatares de la Comunicación y la Cultura, br. 24, 2022., dostupno na: <https://publicaciones sociales.uba.ar/index.php/avatares/article/view/7642> (14. 6. 2024.)
- Matanovac Vučković, R., *SLAPP tužbe s pozicija moći da se zaustavi pisanje o temama od javnog interesa*, IUS-INFO, 13. 10. 2022. dostupno na; <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/slapp-tuzbe-s-pozicija-moci-da-se-zaustavi-pisanje-o-temama-od-javnog-interesa-52534> (13. rujna 2023.)
- Mršić, G.; Bartolin Vojta, G., *Zlouporaba prava na pristup sudu*, Zbornik Sveučilišta Libertas, vol. 5, br. 5, 2020., str. 113 – 130
- Ní Mhainín, J., *Fighting the Laws That Are Silencing Journalists: Vexatious Legal Threats Are Part of the European Media Landscape. We Need to Take Action Against Them, Says a New Index Report*, Index on Censorship, vol. 49, br. 3, 2020., str. 63 – 65
- Novoselec, P., *Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 66, br. 4, 2016., str. 443 – 468
- Osrečak, J., *Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja*, Zagrebačka pravna revija, vol. 3, br. 1, 2014., str. 53 – 77
- Pajalić, Ž.; Maganić, A., *Strateške tužbe protiv djelovanja javnosti (SLAPP tužbe)*, Pravosudna akademija, Zagreb, 2023.
- Radončić, Dž., *Strateški parnični postupci protiv javnog učešća: balansiranje između prava na pristup pravdi i prava na slobodu izražavanja*, Godišnjak Pravnog fakulteta Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru, vol. 6, br. 6, 2022., str. 186 – 205
- Rakočević, M., *Bona fides u parničnom postupku*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 55, br. 4, 2018., str. 771 – 789
- Reventlow, N. J., *Can the GDPR and Freedom of Expression Coexist?*, AJIL Unbond, vol. 114, 2020., str. 31 – 34, dostupno na: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C8C5B4F0BFF87B9CAD78ED4BDDF27BBC/S2398772319000771a.pdf/can-the-gdpr-and-freedom-of-expression-coexist.pdf> (14. 6. 2024.)

- Rucz, M., *SLAPed by the GDPR: protecting public interest journalism in the face of GDPR-based strategic litigation against public participation*, *Journal of Media Law*, vol. 14, br. 2, 2022., str. 378 – 405
- Safstrom, J., *Time to SLAPP Back: Advocating Against the Adverse Civil Liberties Implications of Litigation that Undermines Public Participation*, *Vanderbilt University Law School*, vol. 3, 2023., str. 125 – 175
- Saračević Moslavac, A., *Neprihvatljivost kažnjavanja klevete zatvorskom kaznom u modernom europskom kaznenom pravu i praksi*, *IUS-INFO*, 5. srpnja 2018., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/neprihvatljivost-kaznjavanja-klevete-zatvorskom-kaznom-u-modernom-europskom-kaznenom-pravu-i-praksi> (13. rujna 2023)
- Spaić, A.; Nolasco, C.; Novović, M., *Decriminalization of defamation – The Balkans case a temporary remedy or a long term solution?*, *International Journal of Law, Crime and Justice*, vol. 47, 2016., str. 21 – 30
- Šumanović, M., *Parnični troškovi*, u: Crnić, I. i dr., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, Zagreb, 2003., str. 173 – 179.
- Triva, S.; Belajec, V.; Dika, M., *Gradansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1986.
- van den Brandt, T.; Organization for Security and Co-operation in Europe Office of the Representative on Freedom of the Media, *Special report legal harassment and abuse of the judicial system against the media*, 23. 11. 2021., dostupno na: https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/505075_0.pdf
- Vedriš, M.; Klarić, P., *Gradansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2009.
- Voorhoof, D., *OOO Memo v. Russia: ECTHR Prevents Defamation Claims by Executive Bodies*, *Strasbourg Observers* (1. 4. 2022.), dostupno na: <https://strasbourgobservers.com/2022/04/01/oomemo-v-russia-ecthr-prevents-defamation-claims-by-executive-bodies/> (14. 6. 2024.)

IZVORI

Sudska praksa

- Naït-Liman protiv Švicarske* [VV], 51357/07 (ECHR 15. 3. 2018.)
- Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjene Kraljevine* 18139/91 (ECHR 13. 7. 1995.)
- Perez protiv Francuske* 47287/99 (ECHR 23. 2. 2004.)
- Mihova protiv Italije* (odl.), 25000/07 (ECHR 30. 3. 2010.)
- Baka protiv Mađarske* [VV], 20261/12 (ECHR 23. 6. 2016.)

- Grkokatolička župa Lupeni i drugi protiv Rumunjske* [VV], 76943/11 (ECHR 29. 11. 2016.)
- OOO Memo protiv Rusije* 2840/10 (ECHR 15. 3. 2022.)
- Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjene Kraljevine* 18139/91 (ECHR 13. 7. 1995.)
- Steel and Morris protiv Ujedinjene Kraljevine* 68416/01 (ECHR 15. 2. 2005.)
- Sace Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş. protiv Turske* 20577/05 (ECHR 22. 10. 2013.)
- Khural and Zeynalov protiv Azerbajdžana* 55069/11 (ECHR 6. 10. 2022.)
- Bladet Tromsø and Stensaas protiv Norveške* 21980/93 (ECHR 20. 5. 1999.)
- Cumpănă and Mazăre protiv Rumunjske* 33348/96 (ECHR 17. 12. 2004.)
- Pipi protiv Turske* (odl.) 4020/03 (ECHR 12. 5. 2009.)
- Dichand and Others protiv Austrije* 29271/95 (ECHR 26. 2. 2002.)
- Raichinov protiv Bugarske* 47579/99 (20. 4. 2006.)
- Kuliš v. Poland* 15601/02 (ECHR 18. 3. 2008.)
- Morar protiv Rumunjske* 25217/06 (ECHR 7. 7. 2015.)
- Axel Springer AG protiv Njemačke* 39954/08 (ECHR 7. 2. 2012.)

Mrežni izvori

- Council of Europe, *Wanted! Real action for media freedom in Europe, Annual Report by the partner organisations to the Council of Europe Platform to Promote the Protection of Journalism and Safety of Journalists*, dostupno na: <https://rm.coe.int/final-version-annual-report-2021-en-wanted-real-action-for-media-freed/1680a2440e> (15. rujna 2023.)
- Protecting Public Watchdogs Across the EU: A Proposal for an EU Anti-Slapp Law*, CASE, dostupno na: https://dq4n3btxmr8c9.cloudfront.net/files/zkecf9/StopSLAPPs_04Dec.pdf (15. rujna 2023.)
- Vodič kroz članak 6. *Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravo na pošteno suđenje (građanski aspekt)*, ažuriran 30. 4. 2021., dostupno na: https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Guide_Art_6_HR%20final.pdf (14. lipnja 2024.)
- Liability and jurisdictional issues in online defamation cases, Council of Europe study DGI(2019)04*, dostupno na: <https://rm.coe.int/liability-and-jurisdictional-issues-in-online-defamation-cases-en/168097d9c3> (12. rujna 2023.)
- European University Institute, *Decriminalization of defamation*, siječanj 2019., dostupno na: https://cmpf.eui.eu/wp-content/uploads/2019/01/decriminalisation-of-defamation_Infographic.pdf (14. rujna 2023.)

Summary

Stjepan Novak*

ANTI-SLAPP DIRECTIVE: BETWEEN THE FREEDOM OF EXPRESSION AND THE RIGHT OF ACCESS TO COURT

SLAPPs are manifestly unfounded or abusive court proceedings against public participation typically initiated by powerful individuals, lobby groups, corporations and state organs against journalists and human rights defenders. Their purpose is to censor, intimidate and silence critics by burdening them with the cost of legal defence until they abandon their criticism or opposition. The Anti-SLAPP Directive is a noteworthy step in the fight against SLAPP despite the ambiguities of some of its key concepts and the fact that they do not actually represent a special novelty in the Croatian legal system. What the directive proposal definitely lacks is insistence on performing the journalistic profession in accordance with the highest principles of the profession. This would send a strong message that this act is indeed a modern European act that strives to strengthen media pluralism and media freedom in the European Union while respecting all rights and freedoms guaranteed by the ECHR.

Key words: SLAPPs; Anti-SLAPP Directive; legal remedies; decriminalization of defamation; deontology of journalism

---

* Stjepan Novak, Ph. D., Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Ulica grada Vukovara 33, 10000 Zagreb; stjepannovak@hotmail.com;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6600-4974